

Prva četiri su najvažnija: o važnosti pravilne rane socijalizacije štenaca

The first four are the most important: About the importance of proper early socialization in puppies

Jambrović, M.*

Sažetak

Svjetska istraživanja o razvoju štenaca pokazuju da je pravilna rana socijalizacija ključna za pravilan psihofizički razvoj psa. U Hrvatskoj važnost takve socijalizacije još nije dovoljno osviještena. Stoga je cilj kampanje *Prva četiri su najvažnija*, koju je 2019. godine pod službenim pokroviteljstvom Veterinarskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pokrenula udruga Kako psi komuniciraju bio podići svijest o pravilnoj ranoj socijalizaciji štenaca. Kako se ključno razdoblje rane socijalizacije preklapa s postupkom primarne imunoprofilakse, u ovom se radu najviše usredotočujemo na tu točku kampanje i zaključno pokazujemo da istraživanja upućuju na to da je opasnost od zaraze pri socijalizaciji štenaca u kontroliranim uvjetima minimalna. Iz toga proizlazi da je, kako bi se dugoročno osigurala najveća moguća kvaliteta života psa, potrebno od najranije pseće dobi usporedno provoditi postupak zaštite fizičkoga i psihičkoga zdravlja i razvoja psa. Zajedničkim trudom veterinarske struke, kinoloških stručnjaka i vlasnika pasa, štencima može biti omogućeno da se od najranije dobi pravilno razvijaju i da s pravilnim razvojem nastave i u odrasloj dobi. Od toga bi koristilo imalo cjelokupno društvo, koje se prečesto osvrće samo na probleme u ponašanju pasa, pritom ne ističući važnost preventivnog pristupa.

Abstract

International research on puppy development indicates that proper early socialization is crucial for appropriate emotional development of a dog. In Croatia, the importance of such socialization has not been given enough importance. Therefore, one of the aims of the campaign "The first four are the most important", launched in 2019 by the "How Dogs Communicate" association, and under the official patronage of the Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, was to raise awareness on the issue of proper early puppy socialization. Since this critical, early period of socialization overlaps with that of primary immunoprophylaxis, in this paper we primarily focus on this aspect of the campaign, concluding that the scientific research in this field indicates that the risk of canine infectious diseases in puppies is minimal if they were socialized in controlled environment. It follows that, in order to ensure the best quality of life for the dog in the long run, it is of vital importance to simultaneously protect the dog's physical, as well as emotional health. The combined efforts of veterinarians, dog breeders, and dog owners themselves, would allow puppies to develop properly. This would benefit the entire society, which too often focuses only on dog behaviour problems, without emphasizing the importance of prevention.

Mirta Jambrović, voditeljica udruge Kako psi komuniciraju

*e-mail: info@kakopsikomuniciraju.hr

Ključne riječi: psi, štenad, pravilna rana socijalizacija, primarna imunoprofilaksa

Key words: dogs, puppies, proper early socialization, primary immunoprophylaxis

Uvod

U Hrvatskoj još uvijek nije dovoljno osviještena važnost pravilne rane socijalizacije štenaca. Kako bismo to promijenili, u travnju 2019. godine putem udruge Kako psi komuniciraju pokrenuli smo kampanju *Prva četiri su najvažnija*, koju provodimo pod službenim pokroviteljstvom Veterinarskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Slika 1. Psi se od prvoga dana svakodnevno važu kako bi se pratio njihov fizički napredak

Slika 2. S navikavanjem na ljudski dodir, u kontroliranim uvjetima, kreće se odmah

Slika 3. Štenci u tačkama – upoznavanje s neobičnom podlogom i navikavanje na „vozilo“ u pokretu.

Kad smo kretali u ovu kampanju, posebno nam je važno bilo da dobijemo podršku veterinarske struke upravo zato što su veterinari ti koji imaju bitnu ulogu u životu novih vlasnika štenaca, jer su oni prvi autoritet s kojim se vlasnici pasa susretnu već pri prvome cijepljenju psa. Zbog toga nam je pokroviteljstvo Veterinarskoga fakulteta iznimno važno, jer pokazuje da jedina veterinarska visokoobrazovna ustanova u našoj zemlji prepoznaje vrijednost naše kampanje.

Kampanja ima dva cilja:

1. obučiti sadašnje i buduće vlasnike pasa, sadašnje i buduće uzgajivače pasa i cjelokupnu javnost o važnosti toga da se štene ne odvoji prerano od majke i legla te da mu se osiguraju kvalitetni uvjeti odrastanja u razdoblju razvoja koje se naziva ključnom socijalizacijom
2. upozoriti na važnost toga da psi u tom osjetljivom razdoblju (prva 3 do 4 mjeseca života) nikako ne bi smjeli živjeti u izolaciji od drugih pasa i ljudi, zato što to može utjecati na pojavu ozbiljnijih problema u ponašanju u odrasloj dobi psa.

Kako se ključno razdoblje rane socijalizacije preklapa s postupkom primarne imunoprofilakse, u ovom ćemo se tekstu ponajprije usredotočiti na drugu točku kampanje.

Pravilna rana socijalizacija štenaca jednako je važna kao i primarna imunoprofilaksa

Većina vlasnika životinja poslušat će svaki savjet svojega veterinara, pa tako i savjet da štence koji nisu primili sva potrebna cjeviva protiv zaraznih bolesti drže u izolaciji. No premda je činjenica da su štenci koji nisu do kraja procijepljeni mnogo osjetljiviji i izloženiji zarazama od zdravih odraslih jedinki, činjenica je i da psi koji se u ključnom i najosjetljivijem razdoblju socijalizacije drže u potpunoj izolaciji od drugih živih bića te im se uskraćuje mogućnost punog doživljaja vanjskoga svijeta upotrebom svih osjetila, u odrasloj dobi pokazuju mnogo više (ozbiljnijih) problema u ponašanju od pasa koji su u tom razdoblju izloženi pravilnoj ranoj socijalizaciji prikladnoj za njihovu dob (Friedman, King i Elliot, 1961; Battaglia, 2009; Howell, King i Bennet, 2015).

Imajući na umu da zaštita od zaraznih bolesti ipak nije potpuna, čak ni nakon što pas primi sva cjepiva, ustrajanjem na tome da se vlasnicima pasa savjetuje da psima onemogućuje kontakt s drugim psima na otvorenom i upoznavanje s okolinom i onim što se u njoj nalazi, i vlasnicima i njihovim psima dugoročno više odmaže nego pomaže. Dakle, premda je određen rizik od zaraznih bolesti neupitan ako se štene izvodi van, ipak ga treba prihvatiti jer se izolacijom previše riskira dugoročan razvoj nepoželjnih ponašanja (Jambrović, 2017).

Naravno, fizičko zdravlje štenca iznimno je važno, ali od njega je slaba korist ako ima takve probleme u ponašanju da je s njim, kada odraste, teško živjeti i ako zbog toga završi u azilu, na ulici ili bude eutanaziran. Nevolja je u tome što se zarazna pseća bolest u većini slučajeva vidi ubrzo nakon infekcije, a posljedice nedostatka pravilne socijalizacije i držanja psa u potpunoj izolaciji dok ne primi sva cjepiva vide se tek za koju godinu, pa je ljudima teže pojmiti njihovu povezanost.

Stavovi međunarodnih veterinarskih društava

U zapadnoeuropskim zemljama, SAD-u i Australiji već više desetljeća i sami veterinari vlasnicima štenaca savjetuju da se istodobno s procjepljivanjem posvećuju i socijalizaciji pasa, i u kući i izvan nje. Svjetska veterinarska društva (primjerice njemački Bundesverband Praktizierender Tierärzte e.V., australski Australian Veterinary Association i međunarodni World Small Animal Veterinary Association) ističu važnost pravilne rane socijalizacije štenaca za razvoj njihova ponašanja i integraciju u društvo. A još je 2008. Američko veterinarsko društvo za zaštitu životinja (AVSAB) izdalo je svoj službeni stav (AVSAB, 2008), u kojemu se navodi sljedeće:

„Prva tri mjeseca štenetova života osnovno su i najvažnije doba u njegovoj socijalizaciji. U tom bi razdoblju štence u sigurnim uvjetima trebalo izložiti što većem broju novih ljudi, životinja i podražaja te ih dovoditi u različitu okolinu, pritom pazeći da ne dođe do prekomjerne stimulacije, koja se očituje kao pretjerani strah, povlačenje ili neko od izbjegavajućih ponašanja. Zbog toga Američko veterinarsko društvo za ponašanje životinja smatra da bi štencima takvu

Slika 4. Štenci piju iz metalne zdjelice na betonu. Zvuči čudno, ali mnogo pasa u štenećoj dobi nije imalo priliku upoznati se s metalnim zdjelicama i u odrasloj dobi takvi psi često bježe kada vide metalnu zdjelicu i ne žele ni piti ni jesti iz nje.

Slika 5. Prvo zajedničko poziranje

Slika 6. Psi se često boje djece ili pokazuju nesklonost prema njima, međutim ako ih se od najranije dobi nauči da djecu povezuju s pozitivnim iskustvima, u odrasloj dobi ih vole. Interakcija s djecom kroz igru (prikladnu dobi psa) i ugodan fizički kontakt za pse je temelj pozitivnog budućeg odnosa prema djeci.

socijalizaciju trebalo omogućiti prije nego što prime sva propisana cjepiva.“

Isto veterinarsko društvo navodi kako su problemi u ponašanju, a ne zarazne pseće bolesti, vodeći uzrok smrti pasa mladih od tri godine! (To se odnosi na činjenicu da statistike pokazuju kako u SAD-u više pasa godišnje bude usmrćeno zbog problema u ponašanju nego što ih uginu od zaraznih bolesti). Držanjem štenaca

Slika 7. Igra šušlavom plastičnom bocom napunjenom šljunkom nije dobra samo zbog toga što pas ima mogućnost igrati se i istraživati, nego i zato što se usput navikava i na vrlo glasne (na početku štenetu neugodne) zvukove koje takva boca proizvodi kada je štene dotakne ili ugrize.

Slika 8. Igra s braćom i sestrama od velike je važnosti u procesu ranog učenja štence o tome kakav je svijet i koje je njegovo mjesto u njemu, a kad je povezana i s (nesvjesnim) navikavanjem na neobične, nepoznate predmete (kao što su ova plastična kadica i stolci položeni na tlo), od još je veće koristi za štene.

Slika 9. Vožnja u automobilu. Mnogi su štenci osjetljivi na vožnju u automobilu, pa što se prije počnu navikavati na automobil (najprije dok nije u pokretu, a potom i kad jest), to će im lakše biti naučiti se na vožnju i zavoleti je. Posebno ako je povezuju s nečim ugodnim.

u izolaciji do završetka postupka primarne imunoprofilakse pridonosi se budućem (potencijalnom) razvoju problema u ponašanju u odraslih pasa.

Kako do promjena?

Koliko su prve osobe koje se brinu za štence važne za njihov kvalitetan psihofizički razvoj u prva dva mjeseca života, toliko su veterinari (i

ono što vlasnicima pasa savjetuju) važni za sljedeća dva mjeseca života svakoga štence i, što je još važnije, savjet veterinara može imati dalekosežne posljedice na život psa u odrasloj dobi.

Što veterinari, kao najvažniji kogač u informiranju (zainteresiranih) vlasnika štence o mogućim zaraznim bolestima, mogu učiniti kako bi ih upozorili na važnost cijepljenja protiv zaraznih bolesti, pritom im istodobno ne zatvorivši vrata pravilne i pravodobne socijalizacije?

Mogu im, uz informacije o važnosti cjepljenja, dati i informaciju kako se potpunim izoliranjem psa u tako ranoj dobi izrazito smanjuje vjerojatnost da će se pas razviti u psihički zdravu, stabilnu, otvorenu i samopouzdanu jedinku te kako bi postupak primarne imunoprofilakse trebala pratiti i pravilna rana socijalizacija. S druge strane, ponašanje i kognitivni razvoj pasa nisu ono čime se veterinari primarno bave, pa vlasnike pasa slobodno mogu uputiti i na druge osobe, stručnjake u tom području.

Istraživanja pokazuju da je opasnost od zaraze pri socijalizaciji štence u kontroliranim uvjetima minimalna (Stepita i sur., 2013.). Iz toga proizlazi da, kako bi se zaštitili životi pasa i ojačala njihova povezanost s njihovim obiteljima, od najranije pseće dobi treba usporedo provoditi zaštitu i fizičkoga i psihičkoga zdravlja i razvoja psa (Jambrović, 2017). Ukratko, jedno ne bi smjelo ići bez drugoga.

No što je uopće socijalizacija? Kad se ta riječ spomene u kontekstu pasa, ljudi obično zamišljaju psa koji se na kakvoj livadi ili u parku upozna i druži s mnogo različitih pasa. No socijalizacija, a posebno (pravilna) rana socijalizacija, mnogo je više od toga. Pse se gotovo odmah može navikavati na dodir (na početku diranjem šapa, repa, ušiju, njuške, maženjem, držanjem u krilu, nošenjem, a u dobi od nekoliko tjedana već ih se može navikavati na podrezivanje noktiju, češljanje, četkanje, čišćenje ušiju, brisanje šapa i tijela). Prema našem iskustvu, psi koji odmalena nauče takav dodir povezivati s ugodom češće su i pri veterinarskom pregledu mirniji, jer su već naučeni na to da ih svatko dodiruje i ne doživljavaju veterinara kao prijatnu, pa ga se i manje boje (ili ga se uopće ne boje).

Čim prohodaju, štenci su spremni i za upoznavanje sa svijetom! Budući da su psi prirodno znatiželjni, dovoljno je omogućiti im aktivnu

okolinu koju će moći samostalno (ali bez prisile) istraživati – kad i kako oni to žele (uvijek uz nadzor, naravno). Otkad prohodaju pa do otprilike osmoga tjedna života, štenci se mogu upoznati s brojnim predmetima i situacijama te naučiti kako savladati „probleme“ s kojima se susreću. Neki su od primjera prolazak kroz mali tunel i igra u njemu, prelaženje preko vrlo niske visinske prepreke, penjanje po preokrenutim stolcima i skrivanje iza, ispod i između njih, hodanje po granama i deblima složenima po podu, hodanje po niskom trampolinu, povlačenje ispod njega. Posebno je zabavna igra bocom napunjenom šljunkom. Takve ih je igračke na početku strah zbog velike buke koju proizvodi kad je diraju šapama ili grizu, ali ubrzo im postane omiljena. Zatim se posvuda mogu postaviti obješene (prazne ili nečim napunjene) boce i drugi predmeti, koje psi grickaju i povlače. Može ih se početi upoznavati i s vodom: npr. napuniti nisku plastičnu kadicu s onoliko mlake vode da im seže do koljena i pustiti ih da sami, ako to žele, u nju umoče šapu-dvije, ili da uđu u vodu pa po njoj hodaju.

Čim im se otvore uši, štence se može navikavati na glasne i iznenadne zvukove: metalne zdjelice koje lupkaju o pod, vatromet, pucnjevi, grmljavina, zvukovi grada i prometa u gradu, fen, ručni usisavač, veliki usisavač i slično. I u igri s različitim igračkama koje proizvode buku: cvile kad se na njih stane ili ih se ugrize, laju, ržu, glasno se kreću i slično, navikava ih se na nepoznate zvukove.

Tijekom tog razdoblja poželjno je upoznavati ih sa što više različitih odraslih i djece, pazеći na to da svako to iskustvo psu bude pozitivno i da se ne pretjeruje s količinom ljudi koje upoznaju odjednom.

A kad postupak primarne imunoprofilakse počne, štenci su već spremni za odlaske u posjete (pa čak i prijateljima ili obitelji koji imaju pouzdano zdrave, cijepljene pse, jer je važno da se što prije počnu upoznavati s drugim psima), u grad, na vožnju (tramvajem, autobusom, automobilom). U mnogima od tih situacija pas ni ne mora dolaziti u kontakt s podom odnosno potencijalnim izvorom zaraze, primjerice voziti se može sjedeći čovjeku u krilu. Ako ih se u toj dobi izloži i drugim životinjama (npr. mačkama, kunićima, hrčcima itd.) i navikne na njih, najčešće ni u odrasloj dobi neće imati problema s njima.

Slika 10. Mali bazen, za početak napunjen sa samo toliko vode da štenci po njoj mogu bez problema hodati, izvrstan je za upoznavanje s vodom i istraživanje te nove i neobične pojave.

Zajedničkim trudom veterinarske struke, kinoloških stručnjaka i vlasnika pasa štencima se može omogućiti da se od najranije dobi pravilno razvijaju i da s pravilnim razvojem nastave i u odrasloj dobi. Od toga bi koristili imalo cjelokupno društvo, koje se prečesto osvrće samo na probleme u ponašanju pasa, pritom ne ističući važnost preventivnog pristupa koji može spriječiti da se problemi uopće razvijaju.

Literatura

- AVSAB (2008): AVSAB Position Statement on Puppy Socialization, https://avsab.org/wp-content/uploads/2018/03/Puppy_Socialization_Position_Statement_Download_-_10-3-14.pdf
- BATTAGLIA C. L. (2009): Periods of Early Development and the Effects of Stimulation and Social Experiences in the Canine. *J Vet Behav.* 4, 203-210.
- FREEDMAN D. G., KING J. A., ELLIOTT O. (1961): Critical Period in the Social Development of Dogs. *Science.* 133,1016–1017.
- HOWELL, T. J., KING, T., BENNETT, P. C. (2015): Puppy Parties and Beyond: the Role of Early Age Socialization Practices on Adult Dog Behavior. *Vet. Med. (Auckl.)* 6, 143-153.
- JAMBROVIĆ, M. (2017): Kako psi komuniciraju: priručnik o psećem ponašanju i komunikaciji. 1. izdanje. Samizdat. Zagreb. str. 20-23.
- STEPITA, M. E., BLAIN, M. J., KASS, P. H. (2013): Frequency of CPV Infection in Vaccinated Puppies that Attended Puppy Socialization Classes. *Journal of the American Animal Hospital Association* 49, 95-100.